

Tverrspråklig innflytelse fra L1 i tilegnelsen av argumentplassering i L2 norsk og svensk

Maud Westendorp og Björn Lundquist

UiT Norges Arktiske Universitet

Plasseringen av subjekt og objekt i norsk og svensk avhenger av mange ulike faktorer. Det har tidligere blitt vist at andrespråkstalere i grammatikalitetsvurderinger ikke er sensitive til finkornete distinksjoner som er avgjørende for argumentplassering i norsk (Anderssen mfl. 2018). I denne artikkelen presenterer vi resultat fra tre eksperimenter som tester plassering av subjekt og objekt hos andrespråksinnlærere av norsk og svensk, med hensyn til både forståelse og produksjon. Vårt mål er å teste hvor mye argumentplasseringen i førstespråket (L1) påvirker plasseringsmønsteret i andrespråket (L2). Resultatene våre viser at L1 spiller en stor rolle: L2-innlærerne forventer at argumentplassering blir styrt av samme faktorer i andre- som i førstespråket. Videre finner vi, i likhet med Anderssen mfl. (2018), at plassering av nominalfrasesubjekt er særdeles vanskelig for L2-talere. Til slutt viser vi at mønster fra grammatikalitetsvurderinger og L2-produksjon stort sett stemmer overens.

Nøkkelord: andrespråkstilegnelse, argumentplassering, tverrspråklig innflytelse, L2 norsk, L2 svensk

1 Innledning*

I alle de nordiske språkene står subjektet i de fleste tilfeller i første posisjon i deklarativer setninger (60–80 %, Håkansson 1997: 50). Når et annet ledd står i

* Denne forskningen var støttet av doktorgradsprosjektet til M. Westendorp ved UiT Norges Arktiske Universitet og NFR-prosjektet *Micro-variation in Multilingual acquisition & attrition Situations* (MiMS, PI: Marit Westergaard, nr: 250857) som dekket utgifter forbundet med feltarbeidet. Vi vil takke våre deltakere ved Universitet i Amsterdam og UiT. Takk også til Matias Myhre, Charlotte Sant og Øystein A. Vangnes for språkvaske av artikkelen, samt NLT-fagfellene og redaktørene for mange nyttige kommentarer.

førsteposisjonen, havner subjektet etter verbet som følge av V2-regelen. I slike tilfeller, dvs. i ikke-subjekt initiale deklarativer, kan subjektet stå i ulike posisjoner: enten rett etter verbet, eller etter negasjon eller et annet setningsadverb. Pronomen havner alltid før negasjon, bortsett fra når de er sterkt kontrastive (se (1a)). Nominalfrasesubjekt kan derimot stå både før og etter negasjon, selv uten en slik kontrast (1b) (Svenonius 2002).

1. a. I går spilte **{han}** ikke **{?han}** fotball.
- b. I går spilte **{Per}** ikke **{Per}** fotball.

I norsk står objektet alltid etter hoved verbet, med mindre det står i første posisjon som følge av topikalisering. Setningsadverb og post-verbale subjekt kan gjøre at flere ledd ender opp mellom et finitt hovedverb og objektet. Hvor objektet plasseres, avhenger hovedsakelig av hvordan det er realisert: Pronominale objekt plasseres helst før setningsadverb (2a), mens NP-objekt står etter slike adverb eller negasjon (2b) (se Bentzen (2014) for en oversikt av litteraturen samt dialektvariasjon).

2. a. Hun likte **den** ikke **{?den}**.
- b. Hun likte **{*huset}** ikke **{huset}**.

I denne artikkelen ser vi på L2-innlæring av både norsk og svensk, og det er derfor viktig å påpeke at det finnes en del mindre forskjeller mellom norsk og svensk i disse ordstillingsmønstrene. Begge språk har likevel til felles at plassering av argument i stor grad er styrt av argumentets form: Pronomen havner ofte før setningsadverb, mens nominalfraser (NP) ofte ender opp etter adverb.

Så vidt vi vet, er det bare én studie som har sett på tilegnelse av disse ordstillingsmønstrene hos andrespråkstalere av norsk. Anderssen, Bentzen, Busterud, Dahl, Lundquist & Westergaard (2018) testet tilegnelsen av både subjekt- og objekt plassering vis-à-vis negasjon i norsk som andrespråk (L2) hos voksne med ulik språkbakgrunn ved hjelp av grammatikalitetsvurderinger. Generelt ga L2-talerne høy skår til *subjekt – negasjon*-sekvenser og lav skår på setninger med ordstillingen *objekt – negasjon*, uavhengig av form på argumentet. Sammenlignet med L1-talere, virker altså L2-innlærerne å legge mindre vekt på skillet mellom pronominal argumenter og NP-argumenter, og større vekt på syntaktisk funksjon. I denne studien bygger vi videre på studien til Anderssen mfl. (2018), og har som mål å forsøke å løse forskjellige begrensninger i studien, samt å undersøke effekten av argumentplassering i L1 på plasserings-

mønster i L2. Vi utførte tre eksperiment hvor vi brukte både grammatikalitetsvurderinger og elisert produksjon fra L2-talere. I tillegg så vi på to ulike L2-grupper: én gruppe med nederlandsk som førstespråk, og én gruppe med mer heterogen språkbakgrunn. Videre undersøkte vi effekten av målspråket: I den nederlandske gruppen sammenlignet vi L2-innlærere av norsk med L2-innlærere av svensk. Dette gjorde vi for å anslå hvor sensitive L2-innlærere var overfor subtile egenskaper i målspråket, eller om (og i hvilken grad) de fulgte mer generelle L2-strategier i språktilegnelsen. Vi går gjennom forskningsspørsmålene og den eksakte oppbygningen av studien i del 4. Først skal vi diskutere faktorer som styrer argumentplassering i norsk og svensk sammenlignet med andre språk i del 2. Del 3 ser på L2-tilegnelse av plasseringsmønstre i norsk og svensk. Etter en gjennomgang av oppbygningen av studien presenterer vi våre tre eksperiment (del 5–7). For hvert eksperiment beskriver vi først metoden og diskuterer deretter resultatene. Implikasjonene av disse resultatene blir diskutert til slutt.

2 Faktorer som styrer subjekt- og objektplassering

Som vi viste i (1), plasseres subjektspronomen i norsk nesten alltid før negasjon, mens nominalfrasesubjekt kan stå både før og etter negasjon. Ettersom pronomen utgjør rundt 95 % av alle subjekt (i tale fra voksne i «Tromsø acquisition corpus», Westergaard 2011: 309), forekommer ordstillingen *negasjon/adverb – subjekt* ganske sjelden. I den nordiske ordstillingsdatabasen ('Nordic Word order Database', NWD) (Lundquist, Larsson, Westendorp, Tengesdal & Nøklestad 2019), finner vi også at subjektspronomen konsekvent står foran adverb i både norsk og svensk. NP-subjekt står derimot ofte etter negasjon (70 % i norsk, 50 % i svensk i NWD). Når det gjelder subjektplassering, er det norske og svenske mønsteret ikke vanlig blant verdens språk. For det første realiseres subjektspronomen i de fleste av verdens språk som affiks på verbet (Dryer 2013). Dette gjelder for eksempel mange romanske (spansk, italiensk) og slaviske språk (tsjekkisk, serbisk). Subjektspronomen i norsk står derimot for seg selv, og plasseres alltid før negasjon. Samtidig skiller norsk og svensk seg ut i og med at NP-subjekt kan plasseres både før og etter negasjon uten at dette har noe tydelig effekt på setningens tolkning (Svenonius 2002). Dette kalles gjerne subjektveksling eller *Subject Shift* (SS) (se (1a) og (3a)). Også dette mønsteret er typologisk uvanlig: Om det finnes mer enn én subjektposisjon, er den nedre posisjonen ofte forbeholdt element som er nye i diskursen eller muligens er sterkt kontrastive (Diesing 1992). Dette gjelder for eksempel subjektplassering

i nederlandsk, hvor egennavn og bestemte nominalfraser bare kan stå etter adverbet i en kontrastiv kontekst. Dette kommer frem når vi sammenligner det norske eksemplet i (3a) med den nederlandske setningen i (3b): På nederlandsk kan egennavnet *Gerrit* bare stå etter negasjon om det er tydelig i konteksten at *Gerrit* kontrasteres med en annen NP («*ikke Gerrit men Anne*»).

3. a. I går laget {**Geir**} ikke {**Geir**} middag.
 b. Gisteren maakte {**Gerrit**} niet {^{??}**Gerrit**} het avondeten.
 i.går laget Gerrit ikke Gerrit DEF middag
 ‘I går laget ikke Gerrit middag.’

Norsk og svensk skiller seg i NP-subjektplassering også fra andre nordgermanske språk som dansk og islandsk, som har et mer fast mønster: I disse språkene står nemlig NP-subjekt som regel før negasjon (se Holmberg (1993), Svenonius (2002) for diskusjon; og Lundquist mfl. (2019) for produksjonsdata som underbygger dette).

Når vi ser på objektplassering, finnes det mange språk (f.eks. tysk, japansk, hindi og nederlandsk) hvor det derimot er mulig å flytte objektet uten å endre setningens tolkning. Denne flyttingen kalles ofte *scrambling*. Nedenfor fokuserer vi på *scrambling* i nederlandsk siden en stor del av våre L2-deltakere kommer fra Nederland. *Scrambling* er som regel betinget av informasjonsstrukturelle prinsipp: Bare gitte eller allerede introduserte objekt kan *scrambles*. Ikke bare pronomen, men også NP og PP-objekt *scrambler*, som i det nederlandske eksemplet i (4) (se Broekhuis & den Dikken 2012: 1061–79 for en diskusjon av nederlandsk *scrambling*, og Thráinsson 2001 for en diskusjon om forskjeller mellom *scrambling* og *Object Shift*).

4. a. Anne heeft {**de pasta**} waarschijnlijk {**de pasta**} gegeten. [nederlandsk]
 Anne har DEF pasta sannsynligvis DEF pasta spist
 ‘Anne har sannsynligvis spist pastaen.’
 b. Anne heeft {**op mijn email**} niet {**op mijn email**} gereageerd.
 Anne har på min e-post ikke på min e-post reagert
 ‘Anne har ikke reagert på eposten min.’

Selv om *scrambling* gjør at mange fraser kan forekomme til venstre for negasjon og andre adverbialer i nederlandsk, opprettholdes riktignok ordstillingen *subjekt – objekt* alltid. *Scrambling* er som nevnt ikke mulig med alle typer

direkte objekt. Objektspronomen står sjeldent etter negasjon i nederlandsk (5a), dette er bare mulig med spesielt trykk og en kontrastiv lesning (Bouma & De Hoop 2008). I motsetning til bestemte nominalfraser *scrambler* ubestemte nominalfraser nesten aldri (5b). Denne effekten av form og bestemthet kan også tolkes som en effekt av informasjonsstruktur (pronomen tilsvarer gitt informasjon, mens ubestemte NPer er nesten utelukkende nye i diskursen).

5. a. Anne heeft {**dat**} niet {^{??}**dat**} gezegd. [nederlandsk]
 Anne har det ikke det sagt
 ‘Anne har ikke sagt det.’
- b. Anne heeft {^{??}**een boek**} niet {**een boek**} gelezen.
 Anne har en bok ikke en bok lest
 ‘Anne har ikke lest en bok.’

De nordiske språkene har ikke *scrambling*, men såkalt objektsveksling (*Object Shift* (OS)). Objektsveksling påvirker bare pronominale objekt (og i islandsk også NP-objekt), se (6a–b).¹ I tillegg er OS betinget av at det finitte hovedverbet har flyttet til V2-posisjonen, og OS er derfor ikke mulig i (6c), siden et hjelpeverb står i V2-posisjonen (*Holmberg’s Generalization* (1986)).

6. a. Per så {**den**} ikke {[?]**den**}.²
 b. Per så {***ballen**} ikke {**ballen**}.
 c. Per har {***ballen/*den**} ikke sett {**ballen/den**}.

Svensk har samme plasseringsmønster for objekt som norsk, med den forskjell at objektsveksling av pronomen alltid er valgfritt (Josefsson 2003). Bentzen mfl. (2013) viser forskjellen mellom språkene i korpusstudiene sine: OS med pronomen (med nominell referent, som i (6a)) skjer i norsk i 87 % av tilfellene mens bare 64 % av disse objektene veksler i svensk. I NWD (Lundquist mfl. 2019) finner vi lignende tall: Objektsveksling skjer i omtrent 90 % av tilfellene

-
1. Det skal bemerkes at det er et geografisk skille i distribusjonen av OS i norsk; OS er nesten kategorisk i de fleste dialektene, men i Trøndelag og deler av Vestlandet blir også ordstillingen der pronominale objektet forblir i sin opprinnelige posisjon godtatt (Østbø Munch 2013: 138f.).
2. I de fleste tilfellene er det ikke OS når et pronominalt objekt refererer til et ikke-nominalt element (f.eks. en hel setning/VP) som i «Per synes ikke **det**.» (Bentzen & Anderssen 2019). Bentzen, Anderssen & Waldmann (2013) viser at «**det**» som refererer til VP/frase står i sin opprinnelige posisjon etter adverbialet i 95 % av tilfellene i norsk og 99 % av tilfellene i svensk.

i norsk og 60 % i svensk. En annen forskjell mellom språkene er at svensk, men ikke norsk, i tillegg har såkalt lang objektsveksling som gjør at lette objektspronomen kan plasseres til venstre for et NP-subjekt (se (7)). Denne typen objektsveksling er begrenset til korte objekt, som *sig* og *mig*, og er bare mulig når subjektet er en leksikalsk nominalfrase (NP eller egennavn).

7. a. I går hjalp {*meg} læreren {meg} med leksene. [norsk]
 b. Igår hjälpte {mig} läraren {mig} med läxan. [svensk]

3 Argumentplassering hos andrespråksinnlærere

3.1 Tidligere forskning på argumentplassering i L2/Ln norsk

Anderssen mfl. (2018) testet 59 voksne andrespråkstalere av norsk angående deres subjekt- og objektplasseringspreferanser ved hjelp av grammatikalitetsvurderinger, og de sammenlignet denne gruppen med en kontrollgruppe av førstespråkstalere. L2-innlærerne kom fra forskjellige deler av verden og gikk på norskkurs på tre ulike nivåer (A2–C1 på Europarådets nivåskala (CEFR)). Norskferdighetene deres ble i tillegg testet med en såkalt luketest bestående av 20 setninger som manglet ord som deltakerne skulle fylle inn. Testens mål er å gi innsikt i deltakernes generelle leksikalske og morfosyntaktiske kunnskaper om norsk.

Resultatene fra grammatikalitetsvurderingstestene viste at de aller fleste L2-innlærerne foretrakk å ha subjekt før, og objekt etter setningsadverb. Dette gjorde de nesten uavhengig av formen på argumentet (dvs. pronomen eller NP). L2-innlærere veksler altså ikke på bakgrunn av lingvistisk kategori (NP/pronomen) eller informasjonsstruktur (kjent/ny informasjon), men det er heller grammatisk funksjon (subjekt/objekt) som er hovedfaktoren i variasjonen (Anderssen mfl. 2018: 260–263). L2-innlærerne med høyest nivå i norsk (dvs. de med høyest skår på luketesten) ble mer målspråkslike i objektplasseringen, der det så ut som at de hadde lært å skille mellom leksikalske nominalfraser og pronominal objekt (2018: 264f). Plasseringen av pronominal subjekt var også mer målspråkslik blant disse talerne (større preferanse for pre-adverbial plassering). Derimot var deres plassering av NP-subjekt overraskende lengre unna målspråksgrammatikken (dvs. disse deltakerne hadde preferanse for ordstillingen *NP-subjekt – negasjon*).

Studien til Anderssen mfl. har en del begrensninger, noe som først og fremst gjør det vanskelig å undersøke innflytelsen av førstespråket i tilegnelsesprosessen. For det første hadde deltakerne i studien nokså ulik språkbakgrunn (27 ulike førstespråk). Anderssen mfl. bemerker faktisk at resultatene viste tendenser til at deltakernes L1 kan utgjøre en betydelig faktor, men siden studien ikke var designet med dette for øye, kunne ikke deltakernes L1 bli inkludert i den statistiske modellen (2018: 272). Videre testet ikke Anderssen mfl. bestemte NP-objekt. Mange av setningene i studien inneholdt derimot ubestemte NP-objekt. Et slikt eksempel fra materialet er gjengitt i (8a) (kontekstsetning i kursiv) med en nederlandsk versjon i (8b). Som vi diskuterte i del 2, og som også (8b) illustrerer, står ubestemte NP-objekt sjelden før setningsadverbialet i nederlandsk og andre språk som har objekt-*scrambling*. Det er mulig å tenke seg at det for talere med slik L1-bakgrunn (dvs. nederlandsk, eller et annet språk med objekt-*scrambling*) derfor kan ha virket som mange NP-objekt i testmaterialet til Anderssen mfl. ikke kunne veksles.³

- 8 a. *Det var salg på kjøpesenteret.* Mona kjøpte ikke klær der i går.
 8 b. Mona kocht daar {*kleren} geen {kleren} gisteren. [nederlandsk]
 Mona kjøpte der klær ingen klær i går

Dette kan være en mulig forklaring for at disse talerne hadde mer norsk-lignende vurdering av objektplassering. Det er derfor vanskelig å si om lav skår i disse kontekstene er et resultat av innflytelse fra L1 eller om deltakerne faktisk har tilegnet seg betingelsene for objektsveksling. I studien ble heller ikke forholdet mellom pronominale objekt og NP-subjekt (lang objektsveksling) testet. Dette er spesielt interessant for deltakere med klitiske pronomen i førstespråkene sine. Til slutt påpeker Anderssen mfl. (2018: 269) i studien at en produksjonsstudie av L2-innlærere kan være gunstig i fremtidige undersøkelser. Selv om det er sannsynlig at strukturer som får høy grammatikalitetsvurdering i deres studie også er strukturer som talere vil produsere i et produksjonseksperiment, er dette noe som må undersøkes nærmere.

3.2 Utfordringer i L2-tilegnelse av argumentplassering

I del 2 diskuterte vi at det er typologisk uvanlige trekk i norsk og svensk som gjør argumentplasseringen spesiell: Plassering av NP-subjekt vis-à-vis negasjon

3. 12 av 59 deltakere i Anderssen mfl. hadde nederlandsk eller tysk som førstespråk (2018: 256).

(i ikke-subjektsinitiale deklarativer) er ikke åpenbart styrt av informasjonsstruktur og semantikk, og objektplassering er styrt av forskjellen mellom ulike realiseringer (pronomen vs. NP), ikke informasjonsstruktur. Dette, i tillegg til betydelig mikrovariasjon⁴ i plasseringsmønsteret, gjør at argumentplassering er vanskelig å tilegne seg, spesielt for andrespråksinnlærere. En annen utfordring er at det ikke finnes mange kontekster som synliggjør plasseringsreglene. Subjektsveksling er for det første avhengig av at subjektet ikke står initialt (dette er tilfellet i 20–40 % av setninger (Håkansson 1997)). For det andre kan subjektets eksakte posisjon kun fastsettes hvis det finnes et setningsadverb i setningen. Det er naturlig å tenke seg at konstruksjoner med ikke-initiale subjekt som i tillegg står sammen med setningsadverb er sjeldne. I tillegg er det mulig med vekslet NP-subjekt (ca. 20–30 %), så det finnes bare en liten andel setninger som kan tydeliggjøre for andrespråksinnlærere at NP-subjekt i norsk kan stå *etter* setningsadverb (f.eks. (1b) *J går spilte ikke Per fotball.*). Videre er objektsveksling avhengig av at det finte hoved verbet står i V2-posisjonen, hvilket kraftig minsker forekomsten av kontekster for objektsveksling. Tengesdal og Lundquist (2019) viser at så lite som 25 % av alle hovedverb står i V2-posisjonen i norsk talemål. Det er altså få kontekster som kan signalisere til innlæreren hva som er mønsteret i norsk.

Hvordan tilegner L2-talere seg så argumentplassering i andrespråket? For en del syntaktiske fenomen, og i mange forskjellige språk, har det blitt vist at andrespråksinnlærere enten overgeneraliserer flytting (se f.eks. Clahsen & Muysken (1986) om verbflytting i L2-tyske underordnede setninger) eller ikke flytter i det hele tatt (f.eks. (manglende) V2-flytting i norsk som andrespråk (Eide 2015)). Den siste strategien blir også vist av Unsworth (2005) for L2-innlærere av nederlandsk som tilegner seg *scrambling*-reglene. Både de unge og voksne L2-talerne gjennomgår nemlig et stadium der de ikke flytter objekt som egentlig skal *scramble* i nederlandsk. Unsworth argumenterer for at dette skyldes innflytelse fra L1 engelsk, hvor adverb aldri kan plasseres mellom verbet og objektet (2005: 248f). Generelt kan begrepet *tverrspråklig innflytelse* («crosslinguistic influence», Odlin 2013) brukes omtrent synonymt med andre begreper, spesielt *transfer* og *interferens*, for innflytelsen fra ett språk på et annet, vanligvis i andrespråkstilegnelse. Slik tverrspråklig innflytelse fra L1 kan ha stor effekt i tilegnelsesprosessen. Noen studier indikerer at ikke bare førstespråket, men også andre tidligere tilegnede språk kan ha innflytelse i

4. Vi bruker begrepet mikrovariasjon for å henvise til prosesser som er avhengige av fine distinksjoner i syntaks eller informasjonsstruktur som involverer undergrupper av elementer, f.eks. forskjellige typer ledd (noen, men ikke alle NPer).

tilegnelse av et tredje (eller fjerde, femte osv.) språk (f.eks. ved objekt plassering i tysk som L3 (Falk & Bardel 2011)).

Ut ifra teorien om tverrspråklig innflytelse kan det tenkes at L2-innlærere har ulike tilnærminger når de lærer seg norsk argument plassering, avhengig av hvilke språk de behersker fra før. For nederlendere som lærer norsk eller svensk som andrespråk forventer vi at de legger stor vekt på semantikk og informasjonsstruktur, dvs. faktorer som er viktige i nederlandsk argument plassering. En slik innlærer som antar at variasjonen er betinget av informasjonsstruktur (+ semantisk rekkevidde) og som har tilegnet seg lokale ordstillingsbegrensninger (subjekt før objekt, og VO-ordstilling), vil faktisk få det meste riktig i L2 norsk/svensk. Vi kan da forvente at nederlandske førstespråktalere plasserer både subjekt- og objektspronomen før adverb (på samme måte som i nederlandsk), men at også en del NP-objekt blir plassert her siden disse objektene ofte flytter over adverb i nederlandsk som resultat av *scrambling*. Den største utfordringen for nederlandske L2-innlærere av norsk og svensk vil være at NP-subjekt i norsk og svensk kan plasseres både foran og etter adverb uten å være kontrastive. L2-innlærere med L1 med verbklitikon vil få en annen type utfordring. Tverrspråklig innflytelse fra slike språk vil gjøre at disse talerne plasserer subjekts- og objektspronomen rett etter verbet og før negasjon (samme plass som klitikon), og nominalfraser etter adverbet. Disse talerne vil i så fall ha pronomenene på rett sted. I tillegg kan vi forvente at disse talerne produserer lang objektsveksling (som i L1 svensk men ikke norsk, jf. (7b)). Innflytelse fra engelsk, enten som førstespråk eller som tidligere tilegnet L2-språk, vil føre til enda et annet mønster. Engelsk er et SVO-språk som verken har *scrambling* eller klitikon, og setningsadverb kan aldri plasseres mellom verbet og objektet. Å bruke engelsk plasseringsmønster i norsk/svensk vil derfor lede til en sterk preferanse for ordstillingen *negasjon – objekt og subjekt – negasjon* uavhengig av om argumentet er realisert som pronomen eller nominalfrase.

4 Vår studie

Vi har som hovedhensikt med vår studie å undersøke om, og på hvilken måte argument plasseringen (her: plassering av subjekt og direkte objekt) i L1 påvirker plasseringsmønster i L2 norsk og svensk. Videre trekker vi inn produktionsdata og sammenligner dette med grammatikalitetsvurderinger. Vi utfører tre ulike eksperimenter (se oversikt i tabell 1). To av eksperimentene har talere med nederlandsk som førstespråk, og i det tredje eksperimentet har deltakerne

forskjellige førstespråk. I tillegg bruker vi ulike metoder, og målspråket er forskjellig.⁵

Tabell 1. Oppbygning av studien og oversikt av eksperimentene.

Eksp.	Metode	L1	L2 ⁵	Syntaktiske fenomen
1	Grammatikalitetsvurderinger	nederlandsk	norsk/svensk	Subjekt- og objektplassering (NP/pronomen) og lang objektsveksling (pronomen)
2	Elisitert produksjon	nederlandsk	norsk/svensk	Subjekt- og objektplassering (NP/pronomen) og lang objektsveksling (pronomen)
3	Elisitert produksjon	9 ulike L1	norsk	Subjekts- (NP/pronomen) og objektplassering (pronomen)

I det første eksperimentet bruker vi testmateriale fra Anderssen mfl. (2018) for å teste en gruppe L2-innlærere av norsk- og svensk med nederlandsk som førstespråk på deres grammatikalitetsvurderinger av norsk/svensk argumentplassering. Eksperiment 2 og 3 er produksjonseksperiment og i disse eksperiment anvender vi metoden som også er brukt i utviklingen av Nordic Word order Database (Lundquist mfl. 2019). I det andre eksperimentet elisiterer vi talespråkmateriale fra en gruppe nederlandske studenter på både norsk og svensk. Det tredje eksperimentet bruker samme elisiteringstest, men her tester vi L2-talere av norsk med mer variert språkbakgrunn. Det er litt variasjon i hvilke syntaktiske fenomen vi ser på i eksperimentene, og eksperiment 3 skiller seg ut i og med at vi ikke tester plassering av NP-objekt eller lang objektsveksling. Metodene og deltakerne i eksperimentene blir diskutert i del 5–7 som diskuterer de tre eksperimentene.

Forskningsspørsmålene kan sammenfattes på følgende måte:

1. Klarer L2-innlærere å tilegne seg interaksjonen mellom form, funksjon og informasjonsstruktur i plassering av subjekt og direkte objekt i norsk og svensk?
2. Påvirker innlærernes L1 tilegnelsen av plassering av subjekt og direkte objekt i L2 norsk og svensk?

5. Vi fortsetter å bruke begrepet 'L2(-innlærer)' her, men alle deltakerne våre behersker engelsk som L2 (og noen også flere andre språk) og kan derfor også klassifiseres som 'Ln'-talere. To deltakere i eksperiment 1 hadde 2L1: nederlandsk og frisisk/limburgsk (begge disse språk har også *scrambling*).

3. Er det noen sammenheng mellom produksjon og grammatikalitetsvurderinger for plassering av subjekt og direkte objekt i norsk og svensk som L2?

Med vår tredelte studie forsøker vi å svare på disse forskningsspørsmålene, samtidig som vi prøver å løse forskjellige begrensninger i tidligere forskning. Først og fremst prøver vi å isolere effekten av førstespråket ved å sammenligne nederlandske andrespråksinnlærere med en gruppe andrespråksinnlærere med ulike L1 (eksp. 2 vs. 3). Vi undersøker også hvordan frekvensen av ulike grammatiske trekk (husk forskjellene mellom norsk og svensk objektplassering) påvirker L2-grammatikken ved å sammenligne L2-innlærere med ulike mål-språk (eksp. 1 og 2). Her har vi valgt å inkludere svensk i tillegg til norsk siden dette gir oss mulighet til å utforske om tendensene for «vanlig» og lang objektsveksling kan forklares ut ifra forskjeller i mål-språket, eller om det forklares best ut ifra innflytelse fra L1. Til slutt trekker vi inn produksjon i tillegg til grammatikalitetsvurderinger for å kunne få et bedre og mer helhetlig bilde av variasjonen og tilegnelsesprosessen (eksp. 2 og 3). En slik L2-produksjonsstudie av norsk subjekt- og objektplassering har ikke blitt gjort tidligere, og er et potensielt viktig tilskudd til litteraturen.

5 EKSPERIMENT 1: Grammatikalitetsvurderinger med nederlandske L2-innlærere

5.1 Deltakere og metode

33 studenter med nederlandsk som førstespråk i Amsterdam (Nederland) deltok i studien. Av disse studerte 15 svensk og 18 norsk på bachelornivå (gjennomsnittsalder: 21,4 år). Vi testet ikke språkferdighetene til deltakerne, men alle hadde studert mål-språket i minst ett semester, noe som skal gi dem A2/B1 nivå (etter Europarådets nivåskala (CEFR) (Studiekatalogen UvA)).

Vi satte sammen en grammatikalitetsvurderingsstudie med 70 setninger i pseudo-randomisert rekkefølge. Testsettet inkluderte alltid to versjoner av hver setning: én med flytting, og én uten flytting av subjekt/objekt. 12 setninger testet plassering av subjekt i forhold til negasjon, 20 testet plassering av direkte objekt i forhold til negasjon (se tabell 2). For å ha noe variasjon i testen inkluderte vi også 20 underordnede setninger med og uten subjektsveksling, og 10 setninger med et ikke-referensielt objektspronomen. Vurderingene av disse setningene er *ikke* tatt med i resultatene. Denne delen av materialet (62/70 set-

ninger) er overtatt fra Anderssen mfl. (2018) med tillatelse. I tillegg satte vi opp 8 nye setninger som testet lang objektsveksling (se (9)). Bemerk at lang objektsveksling av et refleksivt objekt alltid er ugrammatisk i norsk, og bare tillatt med NP-subjekt i svensk.

9. *I dag har Kalle et jobbintervju. Derfor barberer han seg nå.*

1 2 3 4 5 6

Deltakerne ble spurt om å gi en gradering fra 1 (helt uakseptabel) til 6 (helt akseptabel). Alle setningene ble innledet av en kontekstsetning (i kursiv) som deltakerne eksplisitt ble bedt om å ikke bedømme. Samme eksperiment ble brukt på norsk og svensk.

Tabell 2. Oppbygning eksperiment 1.

Fenomen	Form/realisering	Antall
Subjektplassering		
<i>Dessverre rakk {Nils} ikke {Nils} fram i tide.</i>	NP	6
<i>Derfor dro {han} ikke {han} dit i dag.</i>	pronomen	6
Objektsveksling		
<i>Hun bruker {sminke} ikke {sminke} i det hele tatt.</i>	NP	10
<i>Magnus rakk {den} ikke {den} i morges.</i>	referensielt pronomen	10
Lang objektsveksling		
<i>Derfor vasket {seg} løperen {seg} rett etter.</i>	NP	4
<i>Derfor skilte {seg} han {seg} fra henne.</i>	pronomen	4
Fillers		
<i>Hun visste at {Per} ikke {Per} ville rekke det.</i>	underordnet SS med NP	10
<i>Han trodde at {hun} ikke {hun} visste det.</i>	underordnet SS med pronomen	10
<i>Jeg tror {det} ikke {det}, dessverre.</i>	OS med ikke-ref. pronomen	10
	Total	70

Studien ble utført i undervisningstimene på universitetet, individuelt og på papir. Instruksen ble gitt på nederlandsk og inkluderte to norske/svenske eksempler for å illustrere oppgaven. Nedenfor sammenligner vi resultatene fra våre andre-språkssinnlærere av norsk med kontrollgruppen (voksne L1-talere) fra Anderssen mfl. (2018), og den svenske L2-gruppen med en gruppe på 17 svenske førstespråkstalere (gjennomsnittsalder 33,1 år) som ble rekruttert via personlige kontakter. Deltakelsen i undersøkelsen var frivillig for alle.

5.2 Resultat

Vi skal nå presentere resultatene for de tre ulike variablene (subjekt- og objekt-plassering, og lang objektsveksling) i eksperiment 1. En oversikt over resultatene for subjekt-plassering vises i tabell 3.

Tabell 3. *Subjekt-plassering, gjennomsnittsvurderinger (skala 1–6).*

	norsk L1		norsk L2		svensk L1		svensk L2	
	NP	Pron	NP	Pron	NP	Pron	NP	Pron
Subjekt – Negasjon <i>Derfor dro Petter/han ikke dit.</i>	3,2	5,9	5,1	5,0	5,4	5,7	5,4	5,5
Negasjon – Subjekt <i>Derfor dro ikke Petter/han dit.</i>	5,9	3,6	2,5	2,4	3,7	2,9	2,3	2,1
Preferanse Sub – Neg	-2,7	2,3	2,6	2,6	1,7	2,8	3,1	3,4

Vi finner det forventede mønsteret i L2-resultatene for subjekt-plassering: L2-talerne har en sterk preferanse for pronominale og NP-subjekt foran negasjon, og de ser ikke ut til å skille mellom pronomen og NP. Det er ingen stor forskjell mellom de to L2-gruppene, verken for NP eller pronominale subjekt. For pronominale subjekt ser L1- og L2-resultatene nokså like ut. Den største forskjellen sees med NP-subjekt, og spesielt i norsk: Der L1-talere har en sterk preferanse for ordstillingen *negasjon – subjekt*, viser L2-talere en nesten like stor preferanse for motsatt rekkefølge. I L1-svensk ser vi en preferanse for subjekt før negasjon med NP, men ikke så sterk som hos L2-gruppen. Kort sagt påvirker verken form (pronomen/NP) eller målspåket (norsk/svensk) i særlig grad preferansen for L2-subjekt-plassering: Alle subjekt foretrekkes direkte etter verbet, før negasjon.

Tabell 4. *Objekt-plassering, gjennomsnittsvurderinger (skala 1–6).*

	norsk L1		norsk L2		svensk L1		svensk L2	
	NP	Pron	NP	Pron	NP	Pron	NP	Pron
Objekt – Negasjon <i>Daniel så Linda/henne ikke der.</i>	1,3	5,4	3,1	4,9	1,3	4	3	4,5
Negasjon – Objekt <i>Daniel så ikke Linda/henne der.</i>	5,7	3,8	5,1	4,1	5,2	5,1	4,4	3,6
Preferanse Obj – Neg	-4,4	1,6	-2,0	0,8	-3,9	-1,1	-1,4	0,9

I tabell 4 viser vi resultatene for objekt-plassering i setninger med hovedverb i V2-stilling. I likhet med resultatene for subjekt-plassering, ser vi ikke noen stor forskjell mellom de to L2-gruppene: Begge L2-gruppene har en sterk preferanse for å ha NP-objekt etter negasjon, i likhet med begge L1-gruppene, og en svak

preferanse for pronominale objekt før negasjon. Legg merke til at det er en ganske stor forskjell mellom L1-gruppene i vurderingen av setninger med pronomen: Den norske L1-gruppen har preferanse for *objekt – negasjon* mens den svenske har preferanse for motsatt ordstilling. Likevel får begge ordstillingene relativt høy skår hos L2-innlærere av begge språk. Oppsummert ser vi her at form (pronomen eller nominalfrase) spiller en viss rolle for L2-talernes ordstillingspreferanse, mens målspåket ikke gjør det.

Nedenfor i tabell 5 gir vi resultatene for plassering av subjekt vis-à-vis objekt (såkalt lang objektsveksling). Her har vi ingen resultat fra norske L1-talere, men vi antar at det er strengt ugrammatisk å ha objekt til venstre for subjekt i norsk (jf. Faarlund, Lie & Vannebo 1997: 857, se også resultat i del 6.3). Vi tester bare refleksive objekt (*seg/sig*) her, siden disse ikke kan tolkes kontrastivt.

Tabell 5. Plassering av subjekt ift. (refleksivt) objekt, gjennomsnittsvurderinger (skala 1–6).

	norsk L1		norsk L2		svensk L1		svensk L2	
	NP	Pron	NP	Pron	NP	Pron	NP	Pron
Subjekt – Objekt <i>Derfor barberer Pål/han seg.</i>	NA	NA	5,3	5,7	5,2	5,7	5,5	5,7
Objekt – Subjekt <i>Derfor barberer seg Pål/han.</i>	NA	NA	2,4	3,4	5,4	3,6	2,5	2,6
Preferanse Sub – Obj	NA	NA	2,9	2,3	-0,2	2,1	3,0	3,1

Her ser vi heller ingen effekt av målspåket eller form: Begge L2-gruppene foretrekker sterkt å ha subjekt før et lett, refleksivt objekt, uavhengig av om subjektet er en nominalfrase eller et pronomen. Den norske L2-gruppen viser slik sett et L1-lignende mønster her, da lang objektsveksling ansees å være lite akseptabelt på norsk. Den svenske L1-gruppen aksepterer som forventet lette objekt både før og etter NP-subjekt, men har sterk preferanse for subjektspronomen før objekt.

5.3 Diskusjon eksperiment 1

Vi fant ingen store forskjeller mellom de to L2-gruppene i eksperiment 1, selv om målspåkene og de to L1-gruppene skilte seg ganske tydelig ut for tre av variablene: (i) plassering av NP-subjekt ift. negasjon, (ii) plassering av pronominale objekt ift. negasjon og (iii) plassering av NP-subjekt ift. lette pronominale objekt. I alle tilfellene finner vi at L2-gruppene har en preferanse for ordstillingen som er typisk i nederlandsk: Ikke-kontrastive subjekt plasseres

foran både negasjon og lette objekt, pronominale objekt ender opp før negasjon, og lette objektspronomen foretrekkes etter subjekt. Det skal imidlertid nevnes at preferansen for objektsveksling er relativt svak, selv om ordstillingen *pronominalt objekt – negasjon* er mer eller mindre obligatorisk i nederlandsk. L2-gruppene aksepterer heller ikke NP-objekt etterfulgt av negasjon i stor grad, selv om såkalt *scrambling* av NP-objekt over negasjon er mulig i deres L1. Som vi nevnte i del 3.1, kan imidlertid den lave akseptabiliteten av *(NP-)objekt – negasjon* forklares med det faktum at mange av objektene i testen er ubestemte, noe som sjelden fører til *scrambling*.

Våre resultat er forskjellige fra Anderssen mfl. (2018) når det gjelder objektsveksling. I deres studie foretrakk deltakerne å ha *alle* objekt etter negasjon. Våre deltakere, som ut ifra kursnivå er sammenlignbare med den minst erfarne gruppen hos Anderssen mfl. (A2/B1 nivå), er mer målspråkslike i sine preferanser for plassering av objektspronomen. Det er likevel vanskelig å si om den observerte forskjellen mellom NP og pronominale objekt viser at våre L2-talere har tilegnet seg at form påvirker plassering i større grad enn deltakerne i Anderssen mfl., eller om de bare følger det nederlandske *scrambling*-mønsteret. Vi kommer tilbake til dette i diskusjonen av eksperiment 2.

6 EKSPERIMENT 2: Produksjonsstudie med nederlandske andrespråksinnlærere

I eksperiment 1 brukte vi grammatikalitetsvurderinger for å undersøke argumentplassering i norsk og svensk hos nederlandske L2-innlærere. Resultatene ga oss innsikt i informantenes oppfatning av forskjellige ordstillinger, men produksjonsdata vil gi oss et bedre og mer helhetlig bilde av variasjonen og tilegnelsesprosessen. Dette er målet med eksperiment 2.

6.1 Deltakere

Til dette eksperimentet rekrutterte vi 21 nederlandske L1-talere fra Universitetet i Amsterdam (UvA). Studien ble utført nesten ett og et halvt år etter eksperiment 1, der noen av de samme studentene deltok. Deltakerne utgjorde to grupper: 12 L2-innlærere av svensk, 9 L2-innlærere av norsk (se tab. 6). Alle hadde studert norsk/svensk ved UvA i minst 8 måneder, og 7 hadde fullført hele bachelorprogrammet i nordisk (3 norsk, 4 svensk).⁶ Før eksperimentet gjorde deltakerne

6. På dette punktet i studieåret forventes studentene å fungere som 'uavhengige brukere' på Europarådets nivåskala (reseptivt: nivå B2, produktivt nivå B1) (Studiegids UvA).

en språkferdighetstest (luketest, samme som Anderssen mfl. (2018)) hvor de fleste deltakerne fikk alt rett (sammenlagt gjennomsnitt 35/36). Dette resultatet kan tyde på at testen var for «lett» for våre deltakere. En utfordring er derfor at vi ikke klarer å skille deltakere på ulike nivå fra hver andre, vi kommer tilbake til dette i diskusjonen. Deltakelsen var frivillig, og informantene fikk ikke betaling.

Tabell 6. Deltakeroversikt eksperiment 2.

Målspråk	Antall	Deltok i eksp. 1	Alder	Gjennomsnittsalder	Luketest
L2 norsk	9	2	18–60	29,1	34,4
L2 svensk	12	5	20–33	24,4	35,5
Total	21	7	18–60	26,4	35,0

6.2 Metode og prosedyre

Denne undersøkelsen er en del av Nordic Word order Database-prosjektet (NWD) (Lundquist mfl. 2019) og bruker en justert versjon av forskningsmetoden i prosjektet. Materialet, opptak og dokumentasjon er tilgjengelig på nettet i *ordstillingsdatabasen*. Produksjonseksperimentet besto av 40 setningspar presentert på dataskjerm (se 10): Først vises bakgrunnssetningen, som deltakerne blir bedt om å lese høyt. Deretter blir triggeren, starten av en ny setning, vist på skjermen. Deltakerne skal fullføre setningen ved hjelp av ordene fra bakgrunnssetningen (forventet respons i hakeparenteser).

10. (Bakgrunn) Læreren ga meg en ny bok i går.
 (Trigger) I går ... [ga læreren meg en ny bok].

Eksperimentet besto av tre deler med ulike oppgaver (se oversikt og eksempler i tab. 7); setningene ble presentert i tilfeldig rekkefølge innenfor de ulike delene og hver del startet med fire øvelsessetninger.

Vi testet plassering av subjekt med både pronominal subjekt og NP-subjekt (enten ikke-modifiserte bestemte nominalfraser som *læreren* eller egennavn). Materialet for (lang) objektsveksling omfattet fire ulike typer objekt: lette refleksive objekt (*seg*), førstepersons pronomen (*meg*), tredjepersons pronomen (entall og flertall) og nominalfraser.

Eksperimentet ble satt opp i programvaren OpenSesame (Mathôt, Schreij & Theeuwes 2012). Ettersom eksperimentet er svært enkelt, forsto de fleste

Tabell 7. Oppbygning eksperiment 2.

Del	Oppgave	Fenomen	Antall setninger
1	1: Subjekt–verb inversjon <i>Hun tok ikke bussen til jobb i går. > I går ...</i>	subjektsveksling	10
		lang objektsveksling	15
2	2: Sammensatt til enkel verbform <i>Ranerne ble ikke arrestert av politiet i går. > Politiet arresterte ...</i>	subjektsveksling	5
		objektsveksling	5
3	3: Passiv til aktiv <i>Han ble ikke truffet av kulen. > Kulen traff ...</i>	pron. objektsveksling	6
		NP-objektsveksling	5
Total			46

deltakerne oppgaven med én gang og vi trengte ikke å gi spesifikke instruksjoner. Alle elementene i eksperimentet var bygd opp på følgende måte:

- i. Bakgrunnssetning på svart skjerm, hvit skrift (1000 ms);
- ii. Pipelyd (300 ms) hvoretter setningen blir rød for å vise at setningen skal leses høyt;
- iii. Etter et tastetrykk av eksperimentleder blir begynnelsen av den nye setningen presentert i hvit skrift under den første setningen (som forblir på skjermen)⁷;
- iv. Pipelyd (300 ms) hvoretter setningen blir rød, og deltakeren fullfører setningen.

Lydopptak ble gjort underveis med hjelp av en ekstern mikrofon. Opptakene ble automatisk segmentert med hjelp av tidsangivelsene samlet i OpenSesame. Vi la så til merknader i ELAN (Wittenburg, Brugman, Russel, Klassmann & Sloetjes 2006), for å notere hvilken ordstilling som ble produsert: f.eks. SN (*subjekt – negasjon*) eller NS (*negasjon – subjekt*).

6.3 Resultat

Vi presenterer resultatene for de tre variablene i samme rekkefølge som i eksperiment 1. I stedet for gjennomsnittsverdier for de to ordstillingene som testes, gir vi relativ fordeling uttrykt i prosent. Hver tabell inneholder en tredje rad som heter «annet». Den omfatter setninger der deltakerne gjorde en eller annen feil. (I de fleste tilfellene skyldtes det at de glemte et ord.) Resultatene for L1

7. Det er selvfølgelig mulig å gjenta bakgrunnssetningen slik den står på skjermen i stedet for å danne en ny setning. I så fall får man en ugrammatisk ikke-V2 setning (**I går ... læreren ga meg en ny bok.*). Ingen av våre deltakere produserte noe slikt.

kommer fra NWD (Lundquist mfl. 2019) og er basert på det samme testmaterialet. Resultatene for subjekt plassering presenteres i tabell 8.

Tabell 8. Subjektiv plassering, produksjon. Relativ fordeling i prosent.

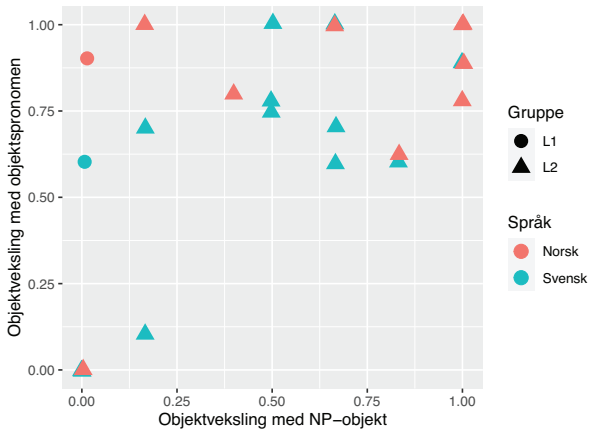
	norsk L1 %		norsk L2 %		svensk L1 %		svensk L2 %	
	NP	Pron	NP	Pron	NP	Pron	NP	Pron
Sub – Neg <i>I går tok Kalle/han ikke bussen.</i>	23,0	96,8	81,7	87,2	51,5	97,4	95,4	98,9
Neg – Sub <i>I går tok ikke Kalle/han bussen.</i>	71,9	0,1	16,1	8,3	47,8	0,5	3,8	0
Annet	5,1	3,1	2,2	4,4	3,7	2,1	0,8	0,1

Som i eksperiment 1 ser vi en sterk preferanse for rekkefølgen *subjekt – negasjon* i L2-gruppene, uavhengig av formen på subjektet. Vi ser igjen en forskjell mellom L1-gruppene i plasseringen av NP-subjekt: De norske har en preferanse for ordstillingen *negasjon – subjekt*, mens begge sekvensene er produsert like ofte hos de svenske L1-talere. Denne forskjellen ser også ut til å gjenspeiles i resultatene fra de to L2-gruppene: gruppen som lærer seg norsk som L2 produserer mer *neg – sub* enn de som lærer svensk. I det norske L2-materialet finner vi 16,1 % *neg – sub* mot 3,8 % i det svenske. Forskjellen drives fram av en mindre gruppe informanter: bare fire av ni innlærere av norsk produserer denne ordstillingen (to av disse bruker *neg – NPsub* konsekvent). I motsetning til førstespråktalere skiller disse ikke mellom subjekt av ulik form: tre av deltakerne produserer denne ordstillingen både med NP- og med pronominal subjekt. Også hos de svenske deltakerne er det et fåtall informanter (N = 3) som står for alle forekomster av ordstillingen *neg – subjekt*. Til forskjell fra de norske L2-talere produserer disse deltakerne ordstillingen bare med NP-subjekt og aldri med pronomen.

Tabell 9. Objektiv plassering, produksjon. Relativ fordeling i prosent.

	norsk L1 %		norsk L2 %		svensk L1 %		svensk L2 %	
	NP	Pron	NP	Pron	NP	Pron	NP	Pron
Objekt – Neg <i>I går hjalp Marie/hun meg ikke.</i>	1,6	88,7	58,3	73,9	0	73,6	58,3	68,8
Neg – Objekt <i>I går hjalp Marie/hun ikke meg.</i>	94,7	5,1	38,9	16,4	85,9	21,1	41,7	28,6
Annet	3,7	6,2	2,8	9,7	16,1	5,3	0	2,6

I tabell 9 viser vi resultatet for objektplassering. Vi ser et forventet resultat hos L1-deltakerne: *NP – neg*-sekvensen blir nesten aldri produsert, og ordstillingen *pronomen – neg* er mer eller mindre obligatorisk i norsk (bare 5,1 % fravær av objektsveksling). De svenske resultatene viser større variasjon, men vi ser fortsatt en sterk preferanse for vekslende objekt. Vi ser at L2-gruppene også veksler de fleste pronominala objektene, men på gruppenivå litt under L1-gruppene. Vi finner den største forskjellen mellom L1 og L2-gruppene med NP-objekt: L2-gruppene plasserer i over 50 % av tilfellene NP-objekt før negasjon.

Figur 1. Objektplassering i L2 norsk og L2 svensk. Hver trekant representerer en deltaker. (Gjennomsnittsverdi for norsk og svensk L1 fra NWD (sirkler) til sammenligning.)

I figur 1 presenterer vi resultatene fra objektsveksling hos de individuelle L2-innlærerne av norsk og svensk (hvert symbol representerer én informant). Det er 3 informanter (to for norsk, en for svensk) som aldri produserer OS, verken med pronomen eller med nominalfraser. Samtidig er det også slik at alle deltakerne som produserer objektsveksling med pronomen, også produserer objektsveksling med NP minst én gang i løpet av eksperimentet. Dette står i sterk kontrast til L1-gruppene, som aldri produserer denne ordstillingen.

Til slutt viser vi resultatet for såkalt lang objektsveksling (LOS) i tabell 10, dvs. plassering av et lett objekt (*seg* eller *meg*) i forhold til subjekt. L1-mønsteret ser ut som forventet: Norske førstespråkstalere plasserer konsekvent alle typer subjekt foran objekt, mens de svenske oftere plasserer NP-subjekt etter det lette objektet. Deltakerne som studerte norsk, produserte bare sekvensen

subjekt – objekt slik som det er påkrevd i norsk (og nederlandsk). Når det gjelder svensk, som tillater lang objektsveksling, produserte fire av 12 L2-innlærere ordstillingen der det lette objektet kommer før subjektet. Det er verdt å bemerke at det er de samme deltakerne som behersket SS-reglene som ser ut til å ha tilegnet seg reglene for LOS.

Tabell 10. Plassering av subjekt i forhold til (lett) objekt i prosent, produksjon.

	norsk L1 %		norsk L2 %		svensk L1 %		svensk L2 %	
	NP	Pron	NP	Pron	NP	Pron	NP	Pron
Subjekt – Obj <i>I går ga læreren/hun meg en ny bok.</i>	95,6	96,1	97	100	36,6	96,5	80	96,7
Objekt – Sub <i>I går ga meg læreren/hun en ny bok.</i>	0,1	0,1	0	0	57,7	1,0	20	1,0
Annet	4,3	3,3	3	0	5,7	2,5	0	3,3

6.4 Diskusjon

Som i eksperiment 1 ser vi i eksperiment 2 igjen lite forskjell mellom de to nederlandske L2-gruppene med ulike målpråk. Selv i lang objektsveksling hvor (L1) norsk og svensk tydelig er forskjellige, er det bare et fåtalls L2-innlærere som skiller seg ut. Akkurat som vi så med grammatikalitetsvurderingene, der vekslede objektspronomen ble godtatt i større grad enn vekslede nominalfraser, produserer våre deltakere i eksperiment 2 mer objektsveksling med pronomen enn med NPer. Når vi sammenligner eksperimentene, ser vi på den andre siden en tendens til at deltakerne gjør mindre forskjell mellom NP- og objektspronomen i produksjon enn i sine grammatikalitetsvurderinger. Det er usikkert om dette er en effekt av testtypen (vurderinger vs. produksjon) eller av at materialet i testene er forskjellig. Siden resultatene for subjektplassering er nokså sammenlignbare i begge eksperimentene, er det stor sannsynlighet for at den høyere forekomsten av NP-objektveksling i produksjon er et resultat av bruk av bestemte nominalfraser og egennavn i produksjonseksperimentet. Slike fraser *scrambles* nemlig langt oftere i nederlandsk enn ubestemte nominalfraser. På individuelt nivå ser vi videre at deltakerne som aldri produserer *NP-subjekt – negasjon*, heller ikke gjør det med pronominalt subjekt (i motsetning til L1-talene), og at de som veksler pronominalt objekt, generelt også plasserer NP-objekt foran negasjon. Det ser dermed ut som om de nederlandske deltakerne som produserer objektsveksling her, appliserer et nederlandsk *scrambling*-mønster på norsk objektplassering.

7 EKSPERIMENT 3: Produksjon hos L2-innlærere med ulik språkbakgrunn

I eksperiment 2 finner vi at nederlandske L2-innlærere av norsk og svensk ofte plasserer objekt foran negasjon og setningsadverbial nesten uavhengig av form på objektet. I vårt første eksperiment finner vi derimot at nederlandske førstespråkstalere ofte foretrekker å ha objekt (i alle fall NPer) etter negasjon (og subjekt før negasjon). Vi beskrev dette mønstret som en effekt av både språkbakgrunn og materiale i de forskjellige eksperimentene. I tillegg ser vi i produksjonseksperimentet (eksp. 2) at alle som lærte norsk, og de fleste svenske L2-talere, ikke plasserer objekt før subjekt, dvs. at de ikke har lang objektsveksling (LOS). Dette kan tyde på at innlærerne rett og slett ikke har fått tilstrekkelig innputt av LOS, eller det kan skyldes innflytelse fra førstespråket. På den andre siden er det også mulig at tendensene vi ser hos våre nederlandske deltakere gjenspeiler en mer generell L2-strategi. Derfor sammenligner vi i det siste eksperimentet, resultatene fra den homogene nederlandske gruppen som tilegner seg L2 norsk (eksp. 2), med en gruppe L2-innlærere av norsk med forskjellig språkbakgrunn i det samme produksjonseksperimentet.

7.1 Deltakere og metode

Metode og materiale i eksperiment 3 er likt eksperiment 2, minus del 3 (objektsveksling med nominalfraser), som ikke er inkludert her. Vi utførte testen kun med innlærere av norsk som L2. 21 voksne deltakere (23–45 år) ble rekruttert ved UiT Norges arktiske universitet i Tromsø. Deltakerne hadde ulike førstespråk: engelsk, russisk, finsk, tysk, bulgarsk, romansk, tsjekkisk, spansk og kroatisk. Alle deltakerne hadde bodd i Norge i minst et halvt år, men de fleste hadde vært i Norge i mange år (i gjennomsnitt 7,9 år, maks 16 år). Alle bortsett fra én deltaker snakket og hørte norsk daglig. Resultat fra ferdighetstesten (gjennomsnittsskår 34/36), som vi også brukte i det andre eksperimentet, viste at informantene var på lignende nivå med de i eksperiment 2. Det er ingen korrelasjon mellom antall år deltakerne hadde vært bosatt i Norge og deres skår på ferdighetstesten. Alle fikk en liten gave for deltakelsen i eksperimentet.

7.2 Resultat og diskusjon

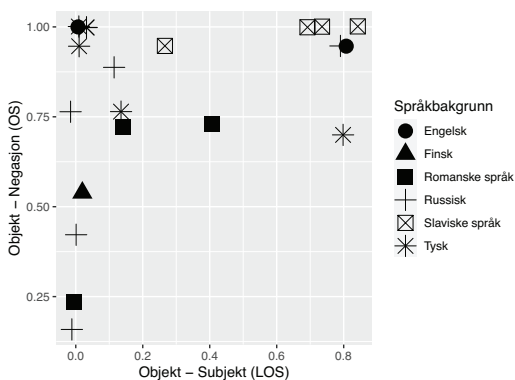
Tabell 11 viser resultatene fra eksperiment 3 (i LOS kolonnene refererer «vekslet» til flytting av objekt over subjekt). Som i eksperiment 2 sammenligner vi L2-resultatene med data fra L1 fra NWD (Lundquist mfl. 2019). Når det gjelder subjekt plassering, ser vi det nå kjente L2-mønsteret som vi har sett tidligere: L2-innlærerne foretrekker å plassere alle subjekt før negasjon. Et fåtall

talere produserer *neg – NP-subjekt* uten å produsere *neg – subjektspronomen* og har dermed målspråklignende subjekt plassering. Dette gjelder fire talere med ulik språkbakgrunn (russisk, finsk, spansk) som oppgir at minst 50 % av deres daglige produksjon er på norsk. Det er ikke noe i resultatene som tyder på at preferansene for subjekt plassering er L1-spesifikke.

Tabell 11. Plassering av argument i forhold til negasjon i eksperiment 3. Relativ fordeling i prosent.

	L1 subj. %		L2 subj. %		L1 obj. %		L2 obj. %		L1 LOS %		L2 LOS %	
	NP	Pron	NP	Pron	NP	Pron	NP	Pron	NP	Pron	NP	Pron
Vekslet subj./obj.	23,0	96,8	73,0	88,9	1,6	88,7	NA	67,3	0,1	0,1	27,8	1,2
Uvekslet subj./obj.	71,9	0,1	18,4	2,5	94,7	5,1	NA	20,9	95,6	96,1	65,2	91,7
Annet	5,1	3,1	8,6	8,6	3,7	6,2	NA	11,8	4,3	3,3	7,0	7,1

Vi ser nærmere på resultatet for objektsveksling i figur 2. Her settes OS med pronomen (vertikalt) opp mot lang OS (horisontalt) for de individuelle deltakerne. I figuren ser vi at språkbakgrunn påvirker objektsveksling i norsk i stor grad. Informanter med førstespråk som skiller mellom klitikon og pronomen, f.eks. italiensk og romansk (romanske språk) eller tsjekkisk/kroatisk (slaviske språk) havner ofte til høyre: Disse informantene produserer ofte ordstillingen (*lett*) *objekt – subjekt* i tillegg til vanlig objektsveksling.⁸ Infor-

Figur 2. Objektsveksling (OS) og lang objektsveksling (LOS) med pronomen i L2 norsk hos talere med ulik språkbakgrunn.

8. I eksperimentet er det både setninger med reflexivt *seg* og med førstepersons pronomenet *meg* i setningsparene som tester lang objektsveksling (se tabell 7/del 6.2).

manter med førstespråk uten en slik forskjell mellom pronomen og klitikon (finsk, russisk, tysk eller engelsk) plasserer derimot sjeldent objekt før subjekt. Kun én deltaker med engelsk som førstespråk produserte lang objektsveksling, men denne taleren var også en flytende taler av tsjekkisk som L2. I eksperiment 2 så vi at nederlandske L2-innlærere av norsk aldri plasserte objektspronomen (*meg/seg*) foran subjektet (0 % LOS) og i gjennomsnitt vekslet omtrent 85 % av alle objektspronomen. Mange av deltakerne her er klart forskjellige fra de nederlandske deltakerne til tross for at gruppene har sammenlignbar skår på ferdighetstesten (35/36 i eksp. 2 vs. 33,9/36 i eksp. 3). Dette kan tyde på at det er ulike L2-strategier som overføres fra L1 når disse informantene begynner å lære seg norsk: nederlandskspråklige ser ut til å ta utgangspunkt i sine *scrambling*-regler, og slaviske eller romanske språkbrukere baserer seg på sine språkspesifikke regler for plassering av klitikon når de plasserer lette objekt før subjekt. Bare en liten minoritet av våre informanter har tilegnet seg at form er en viktig faktor i argumentplasseringen i norsk (øverst til venstre i figur 2) og behersker argumentplasseringen.

8 Diskusjon

I denne studien har vi gjennomført tre eksperiment som testet plassering av subjekt og direkte objekt i L2 norsk og svensk, og har vist at L2-innlærere har mange vanskeligheter med å tilegne seg reglene for argumentplasseringen. Det største problemet for L2-talerne er plassering av post-verbale NP-subjekt. Her ser vi at L2-talerne tydelig skiller seg fra L1-talerne, uavhengig av metode (vurdering eller produksjon), språkbakgrunn og målspråk (svensk eller norsk). Vi finner at L2-talerne konsekvent plasserer både pronominal- og NP-subjekt til venstre for negasjon. Svært få deltakere produserer ordstillingen *neg – NPsubjekt* i det hele tatt, og de få som gjør det, plasserer også som regel pronominal subjekt etter negasjon. L1-talere plasserer derimot NP-subjekt vanligvis etter negasjon, ikke bare når subjektet er kontrastivt eller utgjør ny informasjon, men også når det er ikke-kontrastivt og utgjør gammel/gitt informasjon. Vi har argumentert for at det norsk-svenske mønsteret er typologisk uvanlig, og at det er lite evidens i innputt som kan hjelpe innlæreren med å lære NP-subjekt-plasseringsreglene (dvs. det er få setninger med adverb, hvor subjektet realiseres som NP, og hvor det ikke står setningsinitialt). Gitt at ikke-kontrastive subjekt nesten alltid blir realisert som pronomen, og derfor plasseres foran setningsadverb, er det en god sjanse for at L2-taleren også konkluderer med at gitte/ikke-kontrastive NP-subjekt er obligatorisk plassert der. Vi finner et inter-

essant mønster hos L2-innlærere som begynner å produsere *neg – subjekt-sekvenser* med gitte/ikke-kontrastive nominalfraser. Når L2-innlærere begynner å plassere NP-subjekt etter negasjon, så ser de ut til å bruke dette mønsteret til en viss grad også med pronomen. Dette funnet forsterker én av konklusjonene fra Anderssen mfl. (2018), nemlig at L2-talere ikke legger så stor vekt på form på subjekt: De går generelt ut ifra at pronomen og NP har samme distribusjon og at disse blir påvirket av informasjonsstrukturelle faktorer på samme måte. Dette er også en rimelig antagelse gitt at både NP og pronominal subjekt vanligvis forekommer initialt i setningen eller rett etter det finitte verbet.

Når det gjelder objektplassering finner vi flere mønster i de samlede resultatene som vi beskrev med henvisning til innflytelse fra L2-innlærernes førstespråk. I motsetning til det vi ser med subjektplassering, virker disse mønstrene nemlig mer L1-spesifikke. Anderssen mfl. (2018) fant at L2-talere generelt har en preferanse for objekt etter negasjon, men våre nederlandskspråklige deltakere har en annen preferanse: De plasserer objektspronomen i høy grad før negasjon, og gjør dette også med NP-objekt (eksp. 2). I motsetning til de nederlandske deltakerne, produserer L1-talere av språk med enklitiske objektspronomen (eksp. 3) ofte ordstillingen *objekt – subjekt* i tillegg til vanlig objektsveksling.

Dette fører oss til et svar på det andre forskningsspørsmålet vårt, som omhandler effekten av tversspråklig innflytelse fra L1: Lingvistiske distinksjoner overført fra L1 har en betydelig effekt på både vurdering og produksjon av argument- og særlig objektplassering i norsk og svensk. Det virker som om de nederlandskspråklige informantene tolker nordisk objektsveksling som *scrambling*, og at L1-talere av språk med verbklitikon analyserer objektsveksling som en type verbklitisering på den måten som vi gjorde rede for i bakgrunnsdelen. Et annet argument som støtter innflytelse fra L1 finner vi i lang objektsveksling: Uansett målspråket (norsk eller svensk) er det lite som skiller de to gruppene med nederlandske talere, verken i vurdering (eksp. 1) eller i produksjon (eksp. 2). Selv om norsk og svensk er tydelig forskjellige når det kommer til dette fenomenet, er L2-innlærernes ordstillingsmønster nokså like. Vi kan ikke utelukke at deltakerne våre, og ordstillingsmønstrene vi finner, er påvirket av andre, tidligere tilegnede L2-språk. Alle våre deltakere behersker for eksempel engelsk. Vi har derimot argumentert for at tversspråklig innflytelse fra engelsk vil lede til preferanse for objekt *etter* negasjon, noe vi ikke ser i våre resultat.

Det siste forskningsspørsmålet vårt, angående forskjellen mellom produksjon og grammatikalitetsvurderinger, kan besvares ved å sammenligne eksperiment 1 og 2. Vi ser at konstruksjoner og ordstillinger som får høy skår i grammatikalitetsvurderingen i eksperiment 1, også er ordstillinger som produ-

seres i eksperiment 2. Dette gjelder spesielt subjekt plassering. Derimot stemmer ikke vurderingene og produksjonen like godt overens når vi ser på objektsvekslingen: Deltakerne gir lav skår til vekslende NP-objekt i eksperiment 1, men i produksjon plasserer de fleste objekt før negasjon uavhengig av form. Vi har argumentert for dette som en effekt av materiale (bruk av bestemte nominalfraser og egennavn i produksjonseksperimentet).

Tidligere forskning har argumentert for at voksne L2-innlærere legger større vekt på frekvens enn unge L1-innlærere og at de generaliserer ut fra den mest frekvente posisjonen uten å ta hensyn til form (Anderssen mfl. 2018). Med en slik frekvens-basert strategi havner alle subjekt vanligvis foran setningsadverbial, og alle objekt etter setningsadverbial i andrespråket. I eksperiment 1, hvor vi brukte samme testmetode som Anderssen mfl. (2018), skilte våre nederlandske deltakere seg derimot fra deltakerne i studien til Anderssen mfl. ved at de var mer målspråklige i plasseringen av objektspronomen. Både ovenfor og i diskusjonen av våre resultat tidligere, har vi derfor argumentert at det frekvensbaserte mønsteret (*subjekt – neg* og *neg – objekt*) er en noe forenklet beskrivelse av L2-mønsteret som ikke tar hensyn til innflytelsen av argumentplasseringsregler fra førstespråket.

Anderssen mfl. (2018) skilte mellom ulike grupper deltakere basert på deres nivå i norsk, og antydte at deltakerne med høyest ferdighetsnivå hadde enda sterkere preferanser for den atypiske *subjekt – neg*-ordstillingen enn de mindre dyktige deltakerne. I studien vår er det vanskelig å skille mellom deltakere med ulike nivå i målspråket, siden deltakerne har en nokså lignende (og høy) skår på ferdighetstesten. Sannsynligvis skyldes dette at ferdighetstesten vi brukte, er for kort og enkel. Det er imidlertid naturlig å anta at informantene i eksperiment 3 har hatt mye mer norsk innputt, og har dermed høyere nivå i norsk, ettersom de bor i Norge. Det samme gjelder noen av de nederlandske deltakerne i eksperiment 2 som har bodd i Norge eller Sverige i lengre perioder. I motsetning til mønsteret i Anderssen mfl. (2018) finner vi i våre resultat fra eksp. 2 og 3 et fåtall deltakere (disse brukte L2-språket på daglig basis i lang tid) som har et nesten målspråklignende plasseringsmønster av NP og pronominale subjekt.

9 Konklusjon

I denne artikkelen har vi presentert en studie om tilegnelse av subjekt- og objekt plassering i norsk og svensk hos L2-innlærere med forskjellige førstespråk: én gruppe med nederlandsk som L1 og én mer heterogen gruppe med forskjel-

lige L1-språk. I tillegg var den nederlandske gruppen delt i to basert på om mål-språket til deltakerne var norsk eller svensk. Vi utførte tre eksperimenter som testet argumentplassering i andrespråket med grammatikalitetsvurderinger og i produksjon. Våre samlede resultater viser at L2-innlærere særlig har vansker med å lære riktig plassering av NP-subjekt, og mer generelt med å avlære plasseringsmønstre fra sine førstespråk. Vi finner tydelige forskjeller i L2-ordstillsingspreferanser mellom de nederlandske innlærerne og den heterogene innlærerguppen samt innenfor den siste gruppen. Vi har tolket disse forskjellene som resultat av tverrspråklig innflytelse fra førstespråket.

Referanser

- Anderssen, Merete, Kristine Bentzen, Guro Busterud, Anne Dahl, Björn Lundquist & Marit Westergaard. 2018. The acquisition of word order in L2 Norwegian: The case of subject and object shift. *Nordic Journal of Linguistics* 41-3, 247–274.
- Bentzen, Kristine. 2014. Object Shift. *Nordic Atlas of Language Structures (NALS) Journal* 1, 332–343.
- Bentzen, Kristine & Merete Anderssen. 2019. The form and position of pronominal objects with non-nominal antecedents in Scandinavian and German. *Journal of Comparative Germanic Linguistics* 22, 169–188.
- Bentzen, Kristine, Merete Anderssen & Christian Waldmann. 2013. Object Shift in spoken Mainland Scandinavian: A corpus study of Danish, Norwegian, and Swedish. *Nordic Journal of Linguistics* 36-2, 115–151.
- Bouma, Gerlof & Helen de Hoop. 2008. Unscrambled pronouns in Dutch. *Linguistic Inquiry* 39-4, 669–677.
- Broekhuis, Hans & Marcel den Dikken. 2012. *Syntax of Dutch: Nouns and Noun Phrases Volume 2*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Clahsen, Harald & Pieter Muysken. 1986. The availability of Universal Grammar to adult and child learners – a study of the acquisition of German word order. *Second Language Research* 2-2, 93–119.
- Diesing, Molly. 1992. *Indefinites*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Dryer, Matthew S. 2013. Expression of Pronominal Subjects. I Dryer, Matthew S. & Martin Haspelmath (red.): *The World Atlas of Language Structures Online*. Leipzig: Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology. <http://wals.info/chapter/101>
- Eide, Kristin Melum. 2015. Tilegnelse av verbale kategorier. I Eide, Kristin M. (red.): *Norsk andrespråkssyntaks*. Oslo: Novus, 135–196.

- Faarlund, Jan Terje, Svein Lie & Kjell Ivar Vannebo. 1997. *Norsk referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Falk, Ylva & Camilla Bardel. 2011. Object pronouns in German L3 syntax: Evidence for the L2 status factor. *Second Language Research* 27-1, 59–82.
- Håkansson, Gisela. 1997. Barnets väg till svensk syntax. I Söderbergh, Ragnhild (red.): *Från joller till läsning och skrivning*. Malmö: Gleerups, 47–60.
- Holmberg, Anders. 1986. *Word order and syntactic features in the Scandinavian languages and English*. Stockholm: Stockholm University dissertation.
- Holmberg, Anders. 1993. Two subject positions in Mainland Scandinavian. *Working Papers in Scandinavian Syntax* 52, 29–41.
- Josefsson, Gunlög. 2003. Four myths of Object Shift ... and the truth. I Delsing, Lars-Olof, Cecilia Falk, Gunlög Josefsson & Halldór Sigurðsson (red.): *Grammar in Focus, volume II: Festschrift for Christer Platzack, November 18, 2003*. Lund: Department of Scandinavian Languages, Lund University, 199–207.
- Lundquist, Björn, Ida Larsson, Maud Westendorp, Eirik Tengedal & Anders Nøklestad. 2019. Nordic Word order Database: Motivations, methods, material and infrastructure. *Nordic Atlas of Language Structures (NALS) Journal* 4-1, 1–33. [Database tilgjengelig online via <https://tekstlab.uio.no/nwd/>.]
- Mathôt, Sebastiaan, Daniel Schreij & Jan Theeuwes. 2012. OpenSesame: An open-source, graphical experiment builder for the social sciences. *Behavior Research Methods* 44-2, 314–324.
- Odlin, Terence. 2013. Crosslinguistic influence in second language acquisition. I Chapelle, Carol A. (red.): *Encyclopedia of Applied Linguistics*. Oxford: Blackwell, 1–6.
- Svenonius, Peter. 2002. Subject positions and the placement of adverbials. I Svenonius, Peter (red.): *Subjects, Expletives and the EPP*. Oxford: Oxford University Press, 201–242.
- Tengedal, Eirik & Björn Lundquist. 2019. *Partikkelplassering og partikkelak-sent i tre norske dialektområde i laupet av dei siste 80 åra*. Presentasjon på LIA sluttseminar, Trondheim.
- Thráinsson, Höskuldur. 2001. Object shift and scrambling. I Baltin, Mark & Chris Collins (red.): *Contemporary Syntactic Theory*. Malden: Blackwell Publishing, 148–202.
- Unsworth, Sharon. 2005. *Child L2, Adult L2, Child L1: Differences and Similarities. A Study on the Acquisition of Direct Object Scrambling in Dutch*. Ph.d.-avhandling, Utrecht University.

- Westergaard, Marit. 2011. Subject positions and information structure: The effect of frequency on acquisition and change. *Studia Linguistica* 65-3, 299–332.
- Wittenburg, Peter, Hennie Brugman, Albert Russel, Alex Klassmann & Han Sloetjes. 2006. ELAN: a Professional Framework for Multimodality Research. I *Proceedings of LREC 2006, Fifth International Conference on Language Resources and Evaluation*, 1556–1559.
- Østbø Munch, Christine. 2013. *North Germanic Negation. A Microcomparative Perspective*. Doctoral thesis, University of Tromsø.

Summary

The placement of subjects and objects in Norwegian and Swedish is dependent on many different factors. It has been shown previously with grammaticality judgements that second language learners are not sensitive to fine-grained distinctions, such as information structure and form, which are crucial in Norwegian argument placement (Anderssen et al. 2018). In this article, we present results from three experiments that test the placement of subjects and objects in second language learners of Norwegian and Swedish, both in comprehension and production. Our goal is to test how much the argument placement rules of the first language (L1) affect the placement pattern in the second language (L2). Our results show that L1 plays a major role: L2ers expect argument placement to be governed by the same factors in L2 as in L1. Furthermore, we find, like Anderssen et al. (2018), that placement of NP-subjects is particularly difficult for L2 learners. Finally, we show that patterns from grammaticality judgements and L2 production largely overlap.

Maud Westendorp
Doktorgradsstipendiat lingvistikk
CASTL/Institutt for språk og kultur
UiT Norges Arktiske Universitet
Postboks 6050 Langnes
9037 Tromsø
maud.westendorp@uit.no

Björn Lundquist
Førsteamanuensis lingvistikk
CASTL/Institutt for språk og kultur
UiT Norges Arktiske Universitet
Postboks 6050 Langnes
9037 Tromsø
bjorn.lundquist@uit.no